

Valószínű vitákat!

Nagy fába vágjuk a fejszénket, amikor úgy döntötünk, hogy tágabb teret adunk az egyéni ambícióknak és szélesebb útra engedjük a szocializmusban is létező különféle érdekeket. Amikor áment mondtunk az élet követelése előterjesztésre, nagyon jól tudtuk, hogy a kommunista munka ezentúl bizonyultabb és nehezebb lesz, mert együtt — a kezdeményezések serkentése és közösségi hasznosítása közben — korlátot kell húzni a gyűrűkőz spekuláció elé, amely ugyanúgy akar érvényesülni, mint a tisztességes szándék.

Nem lesz könnyű a következő időszak azért sem, mert a közvélemény, az „össznépi szemlélet” kissé gyanakodva, jórészt ellenérzésekkel fogadta a bejelentéseket, mondván, hogy féltik rendszerünk vívmányait, a tudósok, a közgazdászok pedig kiállnak amellett, hogy csak az értékek szerinti béradagolás vezet el bennünket az üdvösséghez. Szokola Antal szegedi lakos indulatosan ismételt nekünk, hogy „be kellene fagyasztani az árakat, úgy-szintén a béreket is”, ezzel szemben a kormány az értékarányos árrendszer híve, s meg is indokolja, miért. Hiába sziszegünk, a szakértők következtetései alapján az alapvető élelmiszereket sem lehet sokáig olcsóbban árulni az előállítási költségeknél. Ellentétet viharában próbálunk tehát előre evickélni olyan nemzetközi gazdasági helyzetben és olyan időszakban, amelyben és amikor nálunk erősebb országok is alig tudják tartani az elért életszínvonalat.

Ha a különféle fórumokon próbáljuk lemérni a társadalom véleményét és hangulatát, könnyen melléfoghatunk ismét. Ott, mint valamikor régen, alig észlelhetők éles ellenvetések, legfeljebb tessék-lássék képpen elhangzik néhány formális kérdés. Sokkal élénkebb reagálások hallhatók például a Napsugár könyvkielől körül. „Nem a párt elveivel van nekem bajom — fejtette ki véleményét az egyik adjunktus —, azokat akár kanonizálni is lehetne. Hanem azzal, hogy a gyakorlat valahogy nincs szinkronban vele. Azt a bolond is belátja, hogy aki többet produkál, az többet érdemel, de a pallérozott és fegyelmezett ész sem érti, egyesek miért szerezhetnek csodapalotákat a törvények kijátszása, mások becsapása révén”. De hallható az intézmények folyosóján, az ebédszünetekben is, hogy miért csak papolunk a munka becsületéről, hisz az aranykezü munkás, a nagyot alkotó értelmiségi ma sem keres lényegesen többet, mint a nap múlását leső. Ha tehát a való életet nézzük a szokvány-értekezletek helyett, meggyőződhetünk róla, hogy az embereket nagyon is érdeklik a politikai, közéleti, megélhetési kérdések.

Úgy tűnik tehát, nincs teljes összhang a zenekarban, legalábbis országos méretekben nincs. Mintha „idelen!” másképpen muzsikálnának, mint „odafönt!”. A nagypolitikát csinálók szerint még az elején vagyunk annak az útnak, amely a szocialista demokrácia kiteljesedett formájához vezet, azok pedig, akik nem látnak messzebb az orruknál, a már megtett lépéseket is sokallva agyálgyoskodnak: csak baj ne legyen belőle! Olyan fórumokra van szükség — hangoztatta egy jeles politikusunk —, ahol a konfliktusokat élesen lehet exponálni, ahol a lehetséges megoldások különféle variánsait terjesztik elő. Csak hogy utána itt a szűkebb pátriában keserű gúnnyal jegyezze meg egy küzdőtársunk: „Ismét bementem saját véleményemmel a főnökömhöz, és megint az övével jöttem ki.”

Változatlan (ha nem fokozódó) szelérovel áramlik „felé”, hogy az érdekeltségek összehangolására, s egyáltalán mindenféle bonyolult ügy megoldására, leghatékonyabb eszköz a szocialista demokrácia működtetése. Am itt a Tisza alsó folyásánál mintha nehezen lehetne fogni ezt az adást. Talán ezért is hangozott kissé saj-

nálkozó hangsúllyal, majdhogyanem keserűen az egyik elnöki zárszó 1983 februárjában: „Nem szabad elmarasztalni azokat, akik elmondják a véleményüket. Ha elmondják, hát elmondják, de az egység a fontos...” A szavakból szinte kiabál az ellenkezés, de hiába, széllel szemben nehezebben lehet manapság fűtörésni...

Sokan nem értik, mit jelent az efféle vitáiditók: „Tessék csak bátran, de legyünk pártszerűek!” Ettől a formulától harminc éve nem tudunk szabadulni, pedig elég nyilvánvaló, hogy az előterjesztéstől elütő vélemények megzabolázására szolgál. Az író Mocsár Gábor annak idején azért kapott fegyelmet, mert túl szennvedélyesen védte az igazat olyan testület előtt, ahol nem volt tanácsos így viselkedni. Ma is hallani rosszállásról, ha itt-ott rendhagyó hozzászólás hangzik el, pedig az igazi vita nehezen tűri a se hideg, se meleg stílust. A szerénységet, a humánusit, mások véleményének tiszteletben tartását jogosan várjuk el, de ettől még föl lehet, sőt föl kell habo-rodni, ha a visszaélésekkel, becs-telenséggel találkozunk.

Gyakran elhangzik olyan figyelmeztetés is, hogy „ne csak a rosszat lássák, kartársak!” Pedig a jóval senkinek semmi baja. Nem azért ülnek össze nagyta-pasztalatú, életküzdelmekben ed-ződött munkatársak, hogy bajlo-gjanak és öntelent emlegessék az elért eredményeket, hanem a napirenden levő téma megvitá-tása, illetve optimális döntéshozá-tal végett. Egy-egy „területfele-lős” háta valószínűleg azért bor-szók oly nagyon bizonyos jelen-ségek bifalától, mert úgy vé-li, hogy az órá vet sötét árnyé-kot. Pedig aki nem tekintí csal-hatatlannak magát, annak el-kellene ismernie, hogy ő is té-vedhet s ezt kívülről mások ha-marabb észreveszik. Már az ókorban is tudták, hogy aki az igazságot akarja megismerni, annak nem szabad megbántóni-a, ha az emberek ösztintek hozzá. Ezért oly visszatetsző, hogy a mi tanácskozásainkon még manapság is sok a tisztelet-kör, gyakori az előre megirt vagy bemagolt hozzászólás, a lajstromba szedett eredmények ismertetése, a fennkölt szónok-lat, s olykor az obstrukció. Per-sze a résztvevők hamar megta-nulják, hogy mit szeretnek a fő-asztalnál hallani. Egyszer meg-kérdezték a notórius hozzászó-lót, hiszi-e azt, amit ledarál? Ő csak nézett értetlenül, és kér-déssel válaszolt: hát erre van szükség, vagy nem?

A karrierista — ugye, akad-nak még ilyenek?! — számára mi sem könnyebb, mint alkal-mazkodni az elvárásokhoz. Mit neki! Fölvesz egy szalonképes, „ahogy óhajtják kérem szépen” fajta pózt közéleti használatra, miközben kialakítja a saját „háztáji” nézeteit. Az álmosító fórumokon ma leginkább azok papolnak a szocializmus csodá-latos voltáról, akik utána bizal-mas körben lefitymálják ugyan-ennek a szocializmusnak a tör-vényeit, a kormányintézkedése-ket és mindazt, amit eddig meg-csináltak. Hát nem furcsa, hogy mostanában vagy az üres hozsannázók, vagy a kákán is csomót keresők hangja hallat-szik legjobban? Bizony, az utó-bbi évtizedben egy kicsit megint fejünkbe szállt a dicsőség. Meg-feledeztünk az 1957-es orszá-gos pártértekezleten elhangzo-takról, hogy tudniillik a nép megérti a munkával járó eset-leges hibákat, de azt nem érti és nem bocsátja meg, ha valaki a felismert, megnevezett, ország —világ előtt ismert és látott hibákat újból megismétli. E fe-lelőkenység miatt csitulak el az eleinte izgalmas, lelkesítő ta-nácskozások, ezért vált sok ér-tekezleten szokássá, hogy „hoz-zászólást természetesen nem ter-vezünk, de akinek van kérdé-se, elmondhatja”. Kérdés pedig csak elvételre akadt, s ha még-is, az illető vagy semmitmon-dó választ kapott, vagy kiok-tatták, hogy rosszul látja a dol-

gokat. Csoda-e, ha a költő mér-gében így fogalmazott: „Fegye-lem, ... felszámoljuk... és a többi/Röhöghetnek, de nincs kedvem röhögni.”

Kalapot emelünk arra a párt-indítványra, hogy megújulásra van szükségünk, elsősorban a fó-rumok légkörében, stílusuk nyíltságában, mert csak így le-het olyan döntésekre jutni, ame-lyeket a közösség nemcsak szin-leg, hanem szívvel is magáénak vall, s amelynek a megvalósítá-sáért nem sajnálja a fáradságot. De mit gondoljon az ember, amikor a napokban is azzal zár-tak be egy szűkebb ankétot: „Nem szégyellem, én balos va-gyok, majd elküldenek, ha nem tetszik.”

Mi szükség van erre? Hogyan akarjuk ilyen emberekkel meg-oldani gazdasági nehézségein-keket? Mikor és miképpen értjük meg, hogy a társadalomban kü-lönféle, egymással gyakran szembenálló érdekek és nézetek léteznek, és mindegyik érvénye-sülni akar?! Lehet egyáltalán remélni, hogy segítik őket a pár-tot az érdekek egyeztetésében, az ország terelveinek megvalósítá-sában? Jól mondta húsz évvel ezelőt a marxista filozófus, hogy nehéz, ellentmondásos, visszaesésekkel tarkított lesz az átmenet az értékeket értékük szerint megbecsülő korba, mert a dogmatizmusnak még bőven van utánpótlása.

Ha már megállapítottuk, hogy létezik közöny a társadalomban, és ez elföldi, gyakran gúzsba kö-ti a sokaság kezdeményező-készségét, akkor döntünk el vég-re: akarjuk-e valóban az élén-kebb, a konstruktívabb, a zajo-sabb, az idegesítőbb, a dialógu-sokra is alkalmas fórumokat? Ha igen, akkor ki-ki szabadul-jon meg a régi göröcsöktől, attól a babonától, hogy az egység és a rend kritériuma a fejbőlintás. Az emberek nem „szívnevasá-gra” születtek, hanem arra, hogy-ha kell, naponta meghányják-vevessék közös ügyeiket, és segít-senek egymáson. Ha jobban akarjuk gyümölcsöztetni a tisz-tességes szándékot, az áldozat-készséget, a hozzáértést, az alkó-tó kedvet, akkor senkinek sem szabad zokón vennie, ha mun-katársai, elvtársai, barátai, a ve-le egyazon célért hevülők kend-zetlenül föltárlják a valóságot.

Vitára van szükségünk, való-színűre, igazira, feszültségeket lazítóra, kérdéseket megoldóra. Nerp álviták és vitapótlékok kellene, hanem lényegre törők, amelyeknek tétjük van, s ame-lyek közben az egyik érvelő fi-gyel a másikra, és a kölcsönös-ség, a hozzáértés, a felelősség természetes. Ha ezt képesek le-szünk végre megvalósítani, ak-kor remélhetőleg kevesebben vi-zsik gondjaikat a kocsmaszta-lok mellé. Akkor többen le-szünk, akik beszélgetnek a Szokola Antalokkal lényegbe vágó közgazdasági kérdésekről, és nemcsak mi mondjuk el azt, amit akarunk, hanem tanulunk is egyet s mást.

F. NAGY ISTVÁN

Pintér Lajos

Kettős tükör: szállsz is, zuhansz is

Az utak teste kitakart már, kívánják kövek a szerejmet. Szikes, csalános földek szoknyáját emeled: mint illatos selymet.

Alkonyi lejtőn végigfekszem, pántolom cipóm, kabátom. Madárnak képzelne magát, de megül a sárban egy lábnyom.

Tudom a törvényt: talpalatnyi földek summázata az ország. Tenyérynői kékségét az égnek látók megosztják, sokszorozzák.

Vet a köd merítő hálót, lubickolnak a halak, házak — évszázadunkon, nullától százig halászik csónakból a látszat.

Kettős tükör, szállsz is, zuhansz is — hullsz: XXI. század szájából tejfog. Új és új húsok rágoja nem lehetsz: a hiány csapdája: elfog a fájás —

Szállsz is, lánytestet karcolsz a légre, álombéli kéz inged kibontja. Kettős tükörben: szállsz is, zuhansz is — leülsz az úton, ember a dombra,

Szegedtől Londonig

Emlékezés Góth Imre festőművészre

Ő is azok közé tartozik, akiket külföldön jobban ismernek, mint itthon. Neve szerepel a *Külföldi magyar hivatásos kép-zőművészek* című lexikonban (St. Louis, 1977.), míg művésze-ti lexikonunk második köteté (1966) nem tartja számon mun-kásságát.

Szegeden született 1893. március 9-én. Édesapja Goldschmidt Lajos Laudon (ma Mikszáth) ut-ca 24. szám alatti lakos, tehe-tős fa- és szénkereskedő volt. Góth Imre a Margit (ma Gü-tenberg) utcai négyosztályos népiskolába járt, majd a váro-si piarista gimnáziumban ta-nult. Erdemes fölfigyelünk rá, hogy a szegedi festők többsége ebből a gimnáziumból, Nováky Bertalan rajztanár keze alól ke-rült ki. Talán elég Nyilas, Ká-rolyi és Szőri nevére utalnom. Az 1911/12-i tanévben végző osztály három festőt is adott Szegednek: Góthon kívül ide járt Bánszki Tamás és Devich Sándor is, aki később a festé-szetet a Szépművészeti Múzeum főrestaurátora állásával cserélte föl.

Góth Imre az 1912/13-i tanév-ben a budapesti műszaki egye-temre iratkozott be, majd a kö-vetkező tanévben — szülei tu-ta nélkül — átiratkozott a Kép-zőművészeti Főiskolára. Réti Ist-ván és Balló Ede növendéke lett. Alighogy befejezte az első évet, kitört a háború. Behívták, a szegedi 46. gyalogezredben szolgált. Szerencséjére, 1916-ban éppen akkor volt itthon szabad-ságon, amikor a tanács meghir-degte a szokásos pályázatot a város művészeti ösztöndíjára. Jelentkezett, bemutatott munkái elnyerték a bizottság tetszését, így ő kapta meg a három évre szóló ösztöndíjat.

Góth az 1918/19-i tanévben a főiskola második évfolyamára iratkozott be. A Tanácsköztársá-ság idején ő volt az Ifjú Művé-szek Szakszervezetének az elnö-ke. A nyári szünidőt Szegeden töltötte. Itt találkozott újra a három hadviselt barát, Bánszki, Devich és Góth. Nyomban elha-tározták, hogy közös kiállítást rendeznek. Góth Imre ekkor már meglehetősen ismert arc-képfestő volt Szegeden. Ezen a nyáron festette meg Krémer Li-li színművészt, és kettős portré-t készített a Somogyi-könyvtárban dolgozó Fischhof Agotá-ról és annak hűgáról.

A három pályakezdő művész kiállítása 1920. február 22-én nyílt meg a Közművelődési pa-lotában. Juhász Gyula a *Déli-magyarország* enapi számában azt írta Góthról, hogy *kiforrott, kész és erős tehetséget reveltá-nak ezek a művek... Tájékepei, interieurjei, arcképei (köztük több markáns önarckép) és csendeleitei egyaránt határozott és komoly talentumról tesznek tanúságot.* A kiállításon szere-pelt a művésznek Juhász Gyu-láról készített festménye *Ez az én vérem* címmel.

Góth 1920. október elején Ber-linbe utazott. A klasszikus mes-

terek munkáit akarta tanulmá-nyozni, azonban más is sike-rült. Fölvételre jelentkezett Arthur Kämpfnel, a Künstler Bildungsschule vezetőjénél. A professzor először helyhiányra hivatkozott, de Góth művei lát-nán nyomban fölvetta a fiatal szegedit az ingyenes művészkép-zőbe.

Első — s tán máig legnagyobb — sikere csak hónapokig vára-tott magára. A Grosse Berliner Kunstausstellung tárlatán (1921) kiállította *Koncert* című képét. Azt festette meg, hogyan hat a zene a páholyban ülo férfiakra és nőkre. A német sajtó kivéte-les elismeréssel írt Góth műve-ről. Egy berlini pszichológiai fo-lyóirat négyoldalas cikkben ele-mezte, milyen érzést vált ki a zene az ábrázolt hat személy-ből. Kell-e több a siker érkekel-tetéséhez, mint az, hogy a *Kon-cert* posterjét hat évtized eltel-te után, külföldön még ma is árusítják...

Góth 1922 karácsonyára haza-látogatott szüleihez. Januárban Juhász Gyula a *Hétfői Rendki-vüli Ujság* hasábjain írt róla: a művész Berlinben dolgozik, mert ott még kell és kel a kép... Góth Imre sikeres arc-képfestő lett. Úgy ismerték, mint a szép nők festőjét, hiszen a kor híres sztárjai (Lilan Harvey, Anny Ondra) rendeltek nála portré-t. Munkáit gyakran közöl-ték a német lapok, többek kö-zött a *Die Dame*, a *Sport im Bild*, a *Die Woche* és a *Jugend*. Törzsvendég volt a Romanisches Kaffee-ban, a nemzetközi mű-vésztársaság kedvelt találkozó-helyén. Nyaranta hazalátogatott. Ha dolgozni akart, nyitva állott előtte Devich Sándor Orszlán utcai műterme. Egyik szegedi lá-togatásakor megismerkedett és barátságot kötött Aba-Novák Vilmossal, aki falképeket festett a Dömötör-torony falaira (1931).

Egy angliai meghívásra 1935-ben Birminghamben rendezett kiállítást a New Gallery épületé-ben. A *Studio* elismerő sorokban méitatta művészetét, és egész oldalas reprodukcióban közölte egyik munkáját. Góth 1937-ben elérkezettnek látta az időt, hogy elköltözzön a fasiszta Németor-szágból. Londonban telepedett le. Az angol fővárosba költöző Buday György az első hónapok-ban sűrűn megfordult nála, tőle érdeklődött a helyi viszonyok-ról.

A háború után egy évig Kor-da Sándor mellett dolgozott, filmsztárokról festett portréit reklámként használták. Képeit Londonban, a Royal Academy és a Royal Society of Portrait Painters, vidéken különböző múzeumok kiállításain mutatta be. Az elmúlt két évtizedben egyre ritkábban festett.

Utóljára 1971-ben járt itthon. Ismét hazakészülődött, amikor 1982. március 22-én, életének 90. évében elhunyt. Azt a folyóira-tot, melyben munkásságát is-merttettem, már nem tudtam ne-ki elküldeni.

A. F.